

Papieska Rada ds. Migracji i Podróżnych

Orędzie na Światowy Dzień Turystyki 27 września 2010 roku

„Turystyka a różnorodność biologiczna”

Poprzez temat „Turystyka a różnorodność biologiczna”, który zaproponowała Światowa Organizacja Turystyki, Światowy Dzień Turystyki chce dołączyć swój wkład w obchody ogłoszonego przez zgromadzenie ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych „Międzynarodowego Roku różnorodności biologicznej” 2010. Rok ten został ogłoszony z wielkiej obawy „o społeczne, gospodarcze, ekologiczne i kulturalne skutki utraty różnorodności biologicznej, zwłaszcza o wpływ osiągnięcia celów rozwojowo-milenarycznych oraz dla podkreślenia konieczności ustalenia konkretnych kroków, służących do odwrócenia tego trendu”¹.

Pojęcie odmienności biologicznej lub różnorodności biologicznej odnosi się do bogatej różnorodności istot żyjących na ziemi, jak również do czułej równowagi ich wzajemnej zależności (interdependencji) oraz interakcji i naturalnego środowiska, w którym żyją i które ma na nie wpływ. Ta odmienność biologiczna ukazuje się w różnych systemach ekologicznych, np. w lasach, mokradłach, sawannach, puszczech, pustyniach, rafach koralowych, górach i morzach oraz w okolicach podbiegunowych.

Istnieją trzy czynniki, które im bezpośrednio i poważnie zagrażają oraz potrzebują pilnego rozwiązania: zmiana klimatu, wdzieranie się pustyni i zanik gatunków. Ostatni czynnik w ostatnich latach rozrósł się dramatycznie. Najnowsze badania pokazują, że 22% ssaków, 31% płazów, 13, 6% ptaków i 27% raf na świecie jest zagrożonych lub skazanych na wymarcie².

W wielu dziedzinach ludzie poprzez swoje zachowanie przyczyniają się do tych zmian. Jedną z nich jest niewątpliwie turystyka, która odznacza się szybkim i wysokim wzrostem. Pokazują to dane statystyczne Światowej Organizacji Turystyki. W 1995 roku liczba międzynarodowych turystów wynosiła 534 mln, a w 2000 roku 682 mln. Natomiast według przewidywań „Tourismus 2020 Vision” w 2010 roku liczba ta wzrośnie do 1, 006 mld, a w 2020 roku do 1, 561 mld. To odpowiada rocznemu przyrostowi w wysokości 4, 1%³. Do tych liczb dotyczących turystyki międzynarodowej należy jeszcze dodać ważniejsze liczby turystyki krajowej. Wszystko to wskazuje na dynamiczny wzrost tego sektora gospodarczego, który z kolei ma wpływ na zachowanie i trwałe zużycie różnorodności gatunków oraz kryje w sobie niebezpieczeństwo poważnego zniszczenia środowiska – przede wszystkim, gdy chodzi o rozrzućne korzystanie ze skąpych zasobów (np. wody pitnej i ziemi) i ogromne zanieczyszczenie środowiska, które mocno przekracza to, co może dany region znieść.

Sytuacja się zaostrza poprzez fakt, że cele turystyczne w dziewiczej naturze z powodu jej piękna cieszą coraz większym powodzeniem. To odbija się na ludziach w tych regionach, na ich gospodarce, na ich dziedzictwie kulturowym i środowisku. Wpływy te mogą być negatywne ale też mogą w pozytywny i decydujący sposób przyczynić się do zachowania dziedzictwa. W tym objawia się paradoks turystyki. Z jednej strony, z uwagi na atrakcyjność naturalnych krajobrazów i miejsc kultury tworzy się i rozrasta turystyka, z drugiej zaś może ona być szkodliwa i niszcząca. W tym drugim wypadku unika się celów turystycznych, gdyż straciły one swój pierwotny urok.

Ze wskazanych powodów musimy stwierdzić, że turystyka nie może dyspensować się od odpowiedzialności za różnorodność biologiczną. Co więcej, musi ona aktywnie do niej się przyczyniać. Rozwój tego sektora gospodarki winien kierować się zasadą zachowania trwałości i respektem wobec odmienności biologicznej.

Wspólnota międzynarodowa intensywnie zajmowała się tymi zagadnieniami i wydała na ten temat wiele deklaracji⁴. Także Kościół chce zabrać głos na ten temat, przekonany o tym, że „jest on odpowiedzialny za stworzenie i tę odpowiedzialność musi publicznie wykazać. Czyniąc to nie tylko broni ziemi, wody i powietrza jako darów Stwórcy, które należą do wszystkich, ale musi on przede wszystkim chronić człowieka przed samozniszczeniem”⁵.

Kościół, bez zabierania głosu na temat specyficznych rozwiązań, które są poza jego fachową kompetencją, troszczy się o zwrócenie uwagi na relacje między Stworzycielem, człowiekiem i stworzeniem⁶. Nauka Kościoła podkreśla z naciskiem odpowiedzialność człowieka za utrzymanie nienaruszonego i zdrowego środowiska dla wszystkich, wychodząc z założenia, że „ochrona środowiska jest zadaniem całej ludzkości. Chodzi o wspólny i uniwersalny obowiązek poszanowania dobra wspólnego”⁷.

Papież Benedykt XVI w swojej encyklice *Caritas in Veritate* naucza, że „wierzący rozpoznaje w przyrodzie cudowny efekt stwórczego działania Boga, z którego człowiek może odpowiedzialnie korzystać, aby zaspokoić swe uprawnione potrzeby – materialne i niematerialne – z poszanowaniem wewnętrznej równowagi samego stworzenia”⁸, a korzystanie z niej „stanowi dla nas odpowiedzialność wobec ubogich, przyszłych pokoleń i całej ludzkości”⁹. Stąd turystyka powinna szanować środowisko i starać się o pełną harmonię ze stworzeniem a w ten sposób zabezpieczyć trwałość zasobów, na które jest zdana. Nie może ona prowadzić do nieodwracalnych przemian środowiska. Kontakt z naturą jest ważny i dlatego turystyka musi się troszczyć o to, by szanować piękno stworzenia i respektować je, gdyż „bardzo wielu ludzi znajduje odpoczynek i spokój oraz czuje się odnowionymi i umocnionymi, gdy ma ścisły kontakt z pięknem i harmonią natury. Stąd powstaje pewnego rodzaju wymiana: gdy troszczymy się o naturę, to doświadczamy, że Bóg poprzez nią troszczy się również o nas”¹⁰.

Istnieje aspekt, który takie zatroskanie czyni dziś jeszcze bardziej koniecznym. W poszukiwaniu Boga człowiek odkrywa drogi, aby dotrzeć do poznania Stwórcy. Mają one za punkt wyjścia stworzenie¹¹. Natura i różnorodność biologiczna opowiadają nam o Bogu Stwórcy, który jest obecny w swoim stworzeniu, „bo z wielkości i piękna stworzeń poznaje się przez podobieństwo ich Stwórcę” (Mdr 13, 5), „stworzył je bowiem Twórca piękności” (Mdr 13, 3). Stąd świat w swojej różnorodności jawi się jako miejsce, „w którym objawia się Jego stwórcza moc Opatrzności i zbawienia”¹². W ten sposób turystyka, przybliżając nas do stworzenia w jego różnorodności i pełni, może także promować i umacniać doświadczenie religijne.

Wszystko to uświadamia nam konieczność i potrzebę szukania wyważonej relacji między turystyką a różnorodnością biologiczną. Rozwój gospodarczy i ochrona środowiska powinny się wzajemnie uzupełniać, a nie być postrzegane jako przeciwności. Co więcej, powinna być podkreślana ich zgodność¹³.

Wysiłki na rzecz ochrony i popierania różnorodności biologicznej w łączności z turystyką są rozwijane najpierw poprzez udziałowe i wspólne strategie przy współpracy wszystkich zainteresowanych.

Prawie wszystkie rządy, organizacje międzynarodowe, związki turystyczne i organizacje pozarządowe podkreślają, że na dłuższą metę zrównoważona turystyka pozostaje jedyną możliwością osiągnięcia korzyści gospodarczych, ochrony naturalnych i kulturalnych zasobów, a jednocześnie zwiększenia walki z ubóstwem. Rządy powinny ustanowić jasne prawa, które będą chronić i umacniać odmienność biologiczną, poprzez popieranie walorów turystyki, oczyszczanej jej z wad, z jednoczesnym zapewnieniem zachowania odnośnych norm¹⁴. Temu powinno służyć inwestowanie w planowanie i edukację. Państwowe środki są konieczne przede wszystkim w miejscach szczególnie podatnych i mocno zniszczonych. Być może turystyka powinna być w niektórych miejscach ograniczona lub całkiem zabroniona.

Branża turystyczna ze swojej strony jest zobowiązana do takiego organizowania, rozwijania i prowadzenia swoich przedsięwzięć, aby zredukowane były do minimum negatywne skutki turystyki, a pozytywnie działały na rzecz zachowania wrażliwych ekosystemów oraz natury w ogólności; były pożytkiem nie tylko dla niej, ale dla miejscowych mieszkańców i rodzimych społeczności¹⁵. Sensowne byłoby wcześniejsze przeprowadzanie badań dotyczących zrównoważonej każdej propozycji turystycznej, które dałyby informacje o rzeczywistych pozytywnych skutkach, jak i możliwym ryzyku, gdyż celem tego sektora gospodarczego nie może być tylko jak największa korzyść za wszelką cenę¹⁶.

Turyści w końcu powinni być świadomi tego, że ich obecność w określonym miejscu nie zawsze jest pożądana. W tym sensie powinni być oni poinformowani o konkretnych korzyściach, które ze sobą niesie zachowanie różnorodności biologicznej oraz pouczeni o metodach zrównoważonej turystyki. Turyści powinni także pytać o propozycje podróży, które rzeczywiście przyczyniają się do rozwoju miejsca, do którego zdążają. W żadnym wypadku nie powinno się przysporzyć szkody ani ziemi, ani historycznemu i kulturalnemu dziedzictwu docelowego miejsca podróży, ze względu na zachcianki i życzenia turystów. Szczególne zadanie duszpasterstwa turystycznego polega na tym, by uczyć turystów kontemplatywnego spoglądania na świat, by potrafili rozpoznawać Boże znaki w wielkiej różnorodności biologicznej gatunków. W ten sposób turystyka rozwijana w harmonii ze stworzeniem może w sercu turysty wzbudzić hymn pochwalny psalmisty: „O Panie, nasz Boże, jak przedziwne Twe imię po całej ziemi!” (Ps 8, 2).

Abp Antonio Maria Vegliò
Przewodniczący

Abp Agostino Marchetto
Sekretarz

Watykan, 24 czerwca 2010 r.

Przypisy

¹ Organizacja Narodów Zjednoczonych, Rezolucja A/RES/61/203, zatwierdzona za posiedzeniu plenarnym 20 grudnia 2006.

² Por. J. -C. Vié, C. Hilton-Taylor i S. N. Stuart (red.), *Wildlife in a Changing World. An analysis of the 2008 IUCN Red List of Threatened Species*, Unia ochrony natury w świecie, Gland, Szwajcaria, 2009, s.18 <http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/RL-2009-001.pdf>

³ Por. www.imo-institut.de/download/tourismusbericht/1_Kapitel1.pdf

⁴ Pierwszy dokument to *Karta zrównoważonej turystyki*, uchwalona podczas Światowej konferencji zrównoważonej turystyki w Lanzarote, Wyspy Kanaryjskie, 27-28 kwietnia 1995. Światowa Organizacja Turystyki (WTO), Rada podróży światowych i turystyki (World Travel and Tourism Council - WTTC) i Earth Council Alliance ustaliły w 1996 raport *Agenda 21 dla przemysłu turystyki i podróży: w kierunku ekologicznego i zrównoważonego rozwoju (Agenda 21 for Tourism and Travel Industry: Towards an Environmentally Sustainable Development)*, który wypełnia Agendę 21 Narodów Zjednoczonych w programie dla popierania zrównoważonego rozwoju turystyki (uchwaloną podczas Światowej konferencji w Rio de Janeiro w 1992 r.). Kolejnym ważnym dokumentem jest *Deklaracja Berlińska (Berliner Erklärung)*, dokument końcowy Międzynarodowej konferencji dla różnorodności biologicznej i turystyki, która odbyła się w stolicy Niemiec 6-8 marca 1997. Ten dokument stanowi szczególny wkład ze względu na jego powstanie, jego wpływ, jego rozpowszechnienie i jego sygnatariuszy. Kilka miesięcy później zostało podpisane *Oświadczenie z Manili o skutkach społecznych turystyki*, w którym podkreślono znaczenie wielu zasad zrównoważonej turystyki. Jako owoc Światowej konferencji o ekoturystyce, która została zorganizowana w maju 2002 r. przez WTO przy współudziale Programu popierania Narodów Zjednoczonych (UNEP), uchwalono *Deklarację z Quebec o ekoturystyce (Québec Declaration on Ecotourism)*. W ramach *Umowy o różnorodności biologicznej* w 2004 roku wydano *Wytyczne o różnorodności biologicznej i rozwoju turystyki*. Oprócz tych międzynarodowych dokumentów należy wspomnieć liczne podręczniki i przewodniki, które na ten temat opublikowała Światowa Organizacja Turystyki. Wśród nich warto wspomnieć przede wszystkim pozycję *Making Tourism More Sustainable: A Guide for Policy Makers*, która została wydana w 2005 roku we współpracy z UNEP.

⁵ Benedykt XVI, Encyklika *Caritas in Veritate*, n. 51.

⁶ Por. Benedykt XVI, *Orędzie na Światowy Dzień Pokoju 2010*, z 8 grudnia 2009, n. 4.

⁷ Papieska Rada Justitia et Pax, *Kompendium nauki społecznej Kościoła*, nr 466. Por. Jan Paweł II, Encyklika *Centesimus Annus*, n. 40.

⁸ Benedykt XVI, Encyklika *Caritas in Veritate*, n. 48.

⁹ Tamże.

¹⁰ Benedykt XVI, *Orędzie na Światowy Dzień Pokoju 2010*, 8 grudnia 2009, n. 13.

¹¹ Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, nr 31.

¹² Papieska Rada Justitia et Pax, *Kompendium nauki społecznej Kościoła*, n. 487.

¹³ Tamże, n. 470.

¹⁴ Por. Benedykt XVI, Encyklika *Caritas in Veritate*, n. 50.

¹⁵ Cytowana Światowa konferencja na temat ekoturystyki, *Raport końcowy, Deklaracja z Quebec o ekoturystyce*, 22 maja 2002, *Światowa Organizacja Turystyki i Program Narodów Zjednoczonych ochrony środowiska*, Madryt 2002, Zalecenie 21.

¹⁶ Por. Światowa Organizacja Turystyki, *Globalny kodeks etyki w turystyce*, 1 października 1999, art. 3 § 4.